

גליון תשצח • ערש"ק פרשת נח

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

נח – "זכר צדיק לברכה"

מדיכּן הגיע ה"עלה זית"?

בגדר חיוב "לערב אל תנח ידך" לשיטת הרמב"ם

"המעייץ הלבן"

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

לקראת שבת

ויחפרו הילדים בהר ויתגלה המעיין ויבואו מים רבים

מספרים כי מעין זה נפתח באחד הימים אשר המכשף של הכפר לויצאָוע קלל את המעין אשר מעבר השני דעיר ליאָזנע ונהפכו מימיו לשחור, הצאן והבקר של הכפר שהיו רגילים, לשתות מהמעין ההוא נחלו בחֵליים, והרבה מהם מתו, גם הרועים שהיו רגילים לרחוץ בהתעלה של המעין ההוא הנה אחר קללתו של המכשף אָקים (כן הי' שמו) גם הם נחלו בצרעת ובקדחת.

הצאן ובקר של היהודים מבני הישוב ובתוכם גם צאנו ובהמותיו של זקנינו ר' ברוך נחלו, ובכל הסביבה הסמוכה לא הי' לא נהר ולא תעלה, ויצטערו כל בעלי חיים במאד, כי היו צריכים להשקותם ממי באר.

באחד הימים¹ ישבו כ"ק אאמו"ר ודודי הרי"ל בכרם. ובכרם היו כמה אילני פירות אבל היתה השנה הרביעית ולא אכלו הפירות, אמנם אחת המשרתות (האינה יהודית) לקחה תפוח ואכלה, ונתנה גם להילד (דודינו הרי"ל) ובירך ואכלו, ורץ לשאול מאת אחיו הבכור - כ"ק אאמו"ר - נוסח ברכה האחרונה אחרי אכילת תפוח, כ"ק אאמו"ר שאלו אי' איפוא לקחת תפוח, סיפר לו דודי הרי"ל כי המשרתת נתנה לו תפוח שלקחה מאחד האילנות.

כ"ק אאמו"ר התעצב במאד ויסביר לאחיו הצעיר את האיסור ויסדר לו סדר תיקון, ואשר יקח על עצמו אשר מעתה לא יאכל שום מאכל ולא ישתה שום משקה עד אשר יודע תחלה כי כשר הוא, וכאשר דודנו הרי"ל קיבל עליו לקיים כל אשר אמר לו כ"ק אאמו"ר, אמר לו כ"ק אאמו"ר כי צריך לטבול את עצמו, ואשר גם הוא רוצה לטבול, ויסביר לאחיו כי ישנה טבילת טהרה - לצאת מטומאה לטהרה - וטבילת קדושה - לצאת מחול לקדש - ומרגיש הוא אשר תחת ההר הזה ישנו מעין, וכאשר יחפרו וימצאו המעין והמים ירדו אל המחצב - העשוי כמו בור - אשר אצל ההר אז יהי' זה להם לבית טבילה, ויחפרו הילדים בהר ויתגלה המעיין ויבואו מים רבים, ויעשו תעלה ותהי רוחה להבעלי חיים וישתו ממי התעלה ויתרפאו, וגם הרועים ברחצם במים אלו נתרפאו. ובהיות כי המעין יצא מתחת לאבן לכן אשר בהר קראו את המעין "מעין לבן".

(מתוך רשימת-יומן מכ"ק אדמו"ר מהוריי"ץ נ"ע, נדפס בס' המאמרים תש"ט עמ' 86-88)

פתח דבר

בעזהי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת נח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס '**לְקראת שבת'** (גליון תשצח), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת לְמודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם]ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים[, ויש לְהיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם ע"א אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לְעמוד בעצמו ע"א אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויהי"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

תוכן ענינים

מקרא אני דודש.....**ב**

נח איש צדיק

יקשה במ"ש רש"י "והאיל והזכירו סיפר בשבחו שנאמר זכר צדיק לברכה", דלכאוו' מדוע לא הזכיר הכתוב שבחו כשנוזכר קודם בפ' בראשית, וגם לא סיפר שם בשבחו של מתושלח שהי' צדיק, ויבאר דשם נזכרו רק כ"תורת אדם" בסיפור תולדותיו של אדם הראשון, ויישב עוד כמה תמיחות בפרש"י זה.

(ע"פ לקטי שיחות ח"ה ע' 36)

פנינים ❧ **עיונים** וביאורים קצרים**ה**.

מזיכן הגיע ה"עלה זית"? (ע"פ לקטי שיחות ח"י עמ' 30 ואילך)

נו"ן הפוכה – כשביל תרח או אברם? (ע"פ לקטי שיחות חמ"ז עמ' 63 ואילך)

יינה של תודה.....**ו**.

גילויים מ"ארובות שמים" ומ"מעיינות תהום" בדורותינו

מהם "מעיינות תהום" ו"ארובות השמים" שנפתחו בשנים האחרונות? / כיצד גילויים בחכמת הטבע מהווים הכנה לביאת המשיח? / כמה כוחות ויסודות יש בטבע? / ובשביל מה נתגלו ה"טלפון" וה"רדיו"? תכלית החידושים בחכמות הטבע שנתגלו בדורות האחרונים, וכיצד לנצלם כהכנה לביאת המשיח

(ע"פ לקטי שיחות חמ"ז עמ' 42 ואילך)

פנינים ❧ **דדוש ואגדה**.....**י**.

איך ינצל אדם מטרדות הפרנסה? (ע"פ לקטי שיחות ח"א עמ' 5 ואילך)

מלא שליחותך – והם יבואו "מאליהם" (ע"פ תורת כנחם – הדויעריות תשכ"ה ח"א עמ' 517 ואילך)

חידושי סוגיות.....**יא**.

בגדר חיוב "לערב אל תנח ירך" לשיטת הרמב"ם

ידקדק בלשון הרמב"ם בכמה שינויים ששינה מסוגיית הגמ' בהך חיובא / יבאר הכל ע"פ חקירה אם חיוב זה הוי בגדר לתא דמצות פו"ר דאוורייתא או חיוב בפ"ע מד"ס

(ע"פ לקטי שיחות ח"ל ט"א)

תורת חיים.....**יד**.
"זכות הרבים תלוי בו"

דרכי החסידות.....**טו**
"המעין הלבן"

^[1] מאורע דומה שקרה איזה שנים לפני זה המסופר בפנים ראה בקונטרס ער"ח תמוז תש"ב ע' 29 [נדפס בספר השיחות תש"ב ע' 150 ואילך].

מקרא אני דודש

ביאורים בפשוטו של מקרא

נח איש צדיק

יקשה במ"ש רש"י "הואיל והזכירו סיפר בשבחו שנאמר זכר צדיק לברכה", דלכא' מדוע לא הזכיר הכתוב שבחו כשזכר קודם כפ' בראשית, וגם לא סיפר שם בשבחו של מתושלח שה' צדיק, ויבאר דשם נזכרו רק כ'תורת אדם' בסיפור תולדותיו של אדם הראשון, ויישב עוד כמה תמיהות בפרש"י זה.

א. בריש פרשתנו: "אלה תולדת נח, נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, את האלקים התהלך נח. ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת".

וברש"י מפרש: "אלה תולדות נח נח איש צדיק – הואיל והזכירו סיפר בשבחו, שנאמר זכר צדיק לברכה".

וכבר הקשה בלבוש האורה (ועוד מפרשים), שלפי דברי רש"י "הואיל והזכירו סיפר בשבחו" יש לדקדק: "אמאי לא סיפר בשבחו מיד כשהזכירו למעלה בפעם ראשון שנזכר בתורה?" כלומר: מיד בפרשת בראשית, כאשר מוזכר נח לראשונה, היה צריך הכתוב לספר בשבחו ("הואיל והזכירו")!

[כפ' בראשית שם נאמר (ה, כח-כט) "ויחי למך . . ויולד בן. ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו וגו'". וברש"י שם מפרש "ויולד בן – שממנו נבנה העולם", ולכאורה היה אפשר לומר שגם זה בכלל סיפור שבחו.

אבל בפשטות, אין הכוונה שם לספר שבחו של נח, אלא רק לבאר הטעם לכך שנקרא בשם "נח" ("לאמר זה ינחמנו וגו'").

ואדרבה, אם נאמר שהוא כן סיפור שבחו – למה משבחו הכתוב בפרשתנו עוד הפעם, וכי ישבח אותו בכל פעם ופעם מחדש?!

ב. ויש להוסיף ולהקשות בזה:

(א) לפי כלל זה – "הואיל והזכירו סיפר בשבחו" – יש להקשות למה לא סיפרה התורה בשבחם של הצדיקים שנזכרו לעיל והיו קודמים לנח; והדוגמא הבולטת לזה – מתושלח, זקנו של נח, שנזכר לעיל כפ' בראשית כמה פעמים (ה, כא; כה; כו; כז), ולא סיפרה התורה בשבחו

המזכיר מודפס
לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת
רחמנה חי' פרחמא ע"ה
בת יכלחמ"א ר' חוב
ביסטריצקין
וליבות משפחתה שחיו

דרכי ההסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה' מכ"ק אדמו"ר
מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

"המעין הלבן"

בכל הסביבה נקרא בשם "מעין הלבן" ("ביעלא רוטשיי")

[ממה שסיפר כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע ביום הולדתו כ' חשון בשנת תרנ"ו, לבנו כ"ק אדמו"ר הריי"ץ נ"ע, את אשר אירע כעשרים שנים קודם לכן, בהיותו בצל אביו כ"ק אדמו"ר המהר"ש נ"ע:]

...אנכי עמדתי על עמדי [סמוך לחדרו של אביו], וכעבור רגעים אחדים פתח כ"ק אדמו"ר [המהר"ש נ"ע] את דלת חדרו ויואל לומר, שיערתי כי אתה עומד פה ומחכה, היכנס.

בהיכנסי ישב כ"ק אדמו"ר [המהר"ש] על אחד הכסאות הגבוהים והרחבים שעמדו בכותל מזרח, ורוח קדשו טובה עליו במאד, ויואיל לספר כמה סיפורים:

1... בקיץ תקפ"ב נסע כ"ק אדמו"ר (אדמו"ר האמצעי) ליער דאברעמיסליע, להינפש על איזה שבועות, והתאכסן בהבית של ר' חיים זאב הזפתן (שהי' ביתו בעומק היער בין אילני ארז סאסנע) וגם אחי דודך הרב"ש [הרב ברוך שלום, בנו הבכור של כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק', ונכדו של כ"ק אדמו"ר האמצעי] שהי' לו שיעול חזק נסע ג"כ.

באחד הימים אמר כ"ק אדמו"ר [האדמו"ר האמצעי] לאחי הרב"ש "תסע עמי ואראך אותו הישוב אשר שם גר זקנינו ר' ברוך [אביו של כ"ק אדמו"ר הזקן] ואותו הכרם ("גארטן") אשר שם שחקו ("האבן זעך געשפילט") כ"ק אדמו"ר [כ"ק אדמו"ר הזקן] בהיותו בן שבע שנים ודודי הרי"ל [בעמח"ס "שארית יהודה"] בהיותו בן שלש שנים, ואראך את מחצב האבן, בהר הקטן שבכרם אשר משם נמשך מעין המפכה מים זכים, ובהמשכו בנחל כארבעים אמות מחוץ לכרם נעשה תעלה רחבה, ובכל הסביבה נקרא בשם "מעין הלבן" ("ביעלא רוטשיי").

"זכות הרבים תלוי בו"

ממנו יראו וכן יעשו

[בתוך מכתב לנחמדיא, טענח ומלחין]

מכתבו עם המצו"ב הגיעני באיחור זמן רב, ומפני סיבות שונות נתעכב גם המענה.

קראתי בנועם אשר הנהגתו מתאימה למסורת בית אבותיו במעשה בפועל, קיום המצוות מתוך שמחה ואור חסידותיים. וכמדובר כמה פעמים, מי שזכה ויש לו השפעה בחוג מסויים על ידי עמדה מיוחדת שמצליח בה, הרי זכות הרבים תלוי בו, שממנו יראו וכן יעשו בהנהגתם גם הם ב"גאון יעקב", אשר בצדק גאה הוא בו, שכל רואהו יכירו שהוא מזרע יעקב יצחק ואברהם.

והי רצון שהוריו שיחיו יראו ממנו ומכל ילידיהם ש' רב נחת אמיני, נחת יהודי תורני חסידותי, ומתוך הצלחה עוד יותר בהפצת היהדות.

ולאחרי החינוך שקיבל, בודאי למותר להדגיש שתמיד יש מקום להוספה בעניני טוב וקדושה, התורה ומצותי, כיון שאינסופיים הם להיותם קשורים בהקב"ה האין-סוף האמיני. ונוסף על העיקר ששכר מצוה מצוה ומעלין בקודש, הרי כל המוסיף מוסיפין לו בברכות ה' בכל המצטרף.

שמירת שבת אינה "הגבלה", אלא "הרחבה"!

ארשה לעצמי להעיר על הביטוי שמשמש בו בסיום מכתבו, אשר להיותו יהודי דתי זה מגבילו מבחינה של שבתות, ועוד. ואף שהבטוי "הגבלה" רגיל בסגנון "העולם", בפרט על פי המבואר בספרים אשר "עולם" הוא מלשון "העלם" והסתר. אבל במציאות הרי האמת להיפך, אשר שמירת שבת ושמירת התורה ומצותי בכלל מרחיבה (היפך הגבלה) הצנורות והכלים לקבלת ברכות בורא העולם ומנהיגו, שהוא נותן התורה ומצוה המצוות, וגם ההרחבה היא ללא הגבלה, וכנ"ל שכל הוספה בקיום המצוות מוסיפה בברכותיו והרי הוא אין-סופי.

בברכה להצלחה בענינים שכותב במכתבו, כולל - אף על פי שלא מזכיר עד"ז בפירוש - עניניו בהפצת היהדות ע"י דוגמא חי' וגם בדברים היוצאים מן הלב, ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור.

נב. תודתי מראש באם ימסור פ"ש להוריו שיחיו, בצירוף איחולי שיקבלו רב נחת אמיני מכל יוצאי חלציהם מתוך הרחבה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

[אנחת קודש חל"צ ע"י רמא-ב]

...[ובנוגע למה שכותב] בסיום מכתבו, ובלשונו, שאי אפשר להתחיל הכל בבת אחת, הנה אף שבודאי צודק הוא בזה, אבל ביחד עם זה מובן שבכל עניני טוב ועניני היהדות התורה ומצותי בכלל, עליהן נאמר "כי הם חיינו ואורך ימינו" - הרי אפילו בנוגע ל"ועשה טוב", כל רגע שלא נוצל כדרוש הרי זו אבדה שאינה חוזרת, על אחת כמה וכמה בקו השני בנוגע לענינים בלתי רצויים שלא ייעשו, ובכל זה נעשו, הרי לפעמים רבות הוא מעוות שאי אפשר לתקן. ולכן, אף על פי שקשה לשנות הכל בבת אחת, אבל בכל הזדמנות מתאימה כדאי להתבונן עוד הפעם האם קצב ההתקדמות הוא בוריות הדרושה.

והנה האמור למעלה הרי זה בתוקפו בנוגע לכל אחד ואחת. אבל בנוגע לאלה [כגון נמען המכתב. המו"ל] שיש להם עמדה מיוחדת ולכן גם השפעה מיוחדת בחוגים מסויימים, ויותר מזה בחוגים רחבים, נתוסף גם הנימוק ד"זכה ומזכה את הרבים" שהרי רבים מביטים אליו ולומדים מהנהגתו, ולא תמיד חוקרים ודורשים המצב האישי המיוחד בו נמצא פלוני שהוא הסיבה שהנהגתו לעת עתה עדיין לא בשלימות.

ומובן אשר הדברים אמורים עוד ביתר שאת בנוגע העולים מאחורי מסך הברזל, שהרי אחת הטענות של המשטר הרודף כל עניני דת היא שאין היהודים רוצים בדת, והראי' שחלק מהם הנמצאים בארץ שאין בה גזרות והגבלות, ובכל זה הנהגתם היא בלתי דתית.

והשי"ת יצליחו בכל עניניו, כולל שיהי' זכה ומזכה את הרבים ובאופן דמוסיף והולך.

[אנחת קודש חל"צ ע"י שסר-ה]

לקראת שבת

כלל!

והרי מתושלח היה צדיק גדול, עד שלכבודו עיכב הקב"ה את המבול שבעה ימים - כדברי רש"י בפרשתנו (ז, ד): "כי לימים עוד שבעה, אלו שבעת ימי אכלו של מתושלח הצדיק, שחם הקב"ה על כבודו ועיכב את הפורענות"; ובכל זאת, הכתוב הזכיר אותו כמה פעמים בפ' בראשית ולא "סיפר בשבחו"! :

(ב) רש"י בפירושו כאן ממשיך ומביא פירוש נוסף בתיבות "אלה תולדות נח נח איש צדיק", וז"ל:

"דבר אחר: ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים".

[וראה במפרשי רש"י שביארו, שזהו הטעם שהכתוב מקדים כאן את "נח איש צדיק" לפני "ויולד נח שלשה בנים" - להדגיש שעיקר תולדות נח הוא היותו "איש צדיק"].

וגם לפי פירוש זה יש להקשות - הרי תולדותיו של נח נזכרו כבר בפ' בראשית (ה, לב) - "ויולד נח את שם את חם ואת יפת"; ואם אכן "עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים", איך יתכן שבתחילה (בפ' בראשית) מזכיר הכתוב רק את תולדותיו הגשמיים, ואילו את ה"מעשים טובים" הוא מזכיר מאוחר יותר, רק בפרשתנו? !

ג. ויש לומר הביאור בזה (וכעין זה תירץ הלבוש שם, ועוד):

בסוף פ' בראשית (ה, א), לפני שהתורה מתחילה לספר על עשרת הדורות שמאדם ועד נח, נאמר: "זה ספר תולדות אדם". ורש"י מפרש: "זו היא ספירת תולדות אדם". והיינו, שעשרת הדורות שמאדם עד נח שבפרשה זו נזכרים שם בתור תולדותיו של אדם הראשון בלבד, ולא בתור סיפור תולדותיהם כשלעצמם.

כלומר:

הכתוב בא לספר מה אירע עם תולדותיו של אדם הראשון - שכאשר רבו בני האדם נעשה מצב של "רבה רעת האדם בארץ" [נרע זה בא כתוצאה מהיותם יוצאי חלציו של אדם הראשון, שהוא חטא בעץ הדעת ועי"ז הביא רע לכללות המין האנושי], ולכן אמר הקב"ה "אמחה את האדם"; ורק חלק קטן מתולדותיו של אדם הראשון, נח ובניו, יצאו מכלל הגזירה ונבחרו להמשיך את קיום המין האנושי.

ואמנם, אין התורה רוצה "לדלג" מיד לדור המבול, ולכן היא מפרטת בקיצור את כל עשרת הדורות מאדם ועד דור המבול; אבל הכוונה בזה אינה אנשים אלו בעצמם, אלא היותם חלק של "ספירת תולדות אדם".

[ובזה יומתק גם ל' רש"י שם (ה, כט), לגבי מה שנאמר על נח "זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון דינו מן האדמה אשר אררה ה'", ורש"י מפרש - "עד שלא בא נח לא היה להם כלי מחירשה והוא הכין להם, והיתה הארץ מוציאה קוצים ודרדרים כשזורעים חטים מקללתו של אדם הראשון, ובימי נח נחה";

לפום ריהטא קשה אריכות הל' ברש"י - "והיתה הארץ מוציאה קוצים .. מקללתו של אדם הראשון" - דלכאוי' למאי נפק"מ כאן? אך עפנה"ל יובן, שנתכוון בזה להדגיש כיצד גם סיפור

זה על נח (אינו סיפור בפני עצמו, אלא גם הוא) חלק מ"ספירת תולדות אדם", המשך הענינים השייכים לחטא אדם הראשון כו'].

ולכן אין קושיא מזה שהכתוב מזכיר שם את מתושלח ואינו מספר בשבחו – כי כל זה שמתושלח נזכר אינו בשביל עצמו, אלא בתור חלק מסיפור תולדות אדם הראשון. [אלא שלפ"ז לא היה הכתוב צריך לספר אודות "ויתהלך חנוך את האלקים" (ה, כב-כד). ודו"ק. ועצ"ע].

וזהו גם הטעם שלא נכתב שם בשבח נח, ולא מוזכרים שם מעשיו הטובים, כי שם אין המדובר אודות נח בזכות עצמו, אלא רק בתור אחד מצאצאיו של אדם הראשון. רק בפרשתנו מתחיל לספר אודות נח כמטרה לעצמו, ולכן כאן הוא המקום המתאים להודיע ש"נח איש צדיק".

ד. אמנם, גם לאחר שנתבאר הטעם שלא הקדים הכתוב לספר בשבח הצדיקים שלפני נח, עדיין קשה מהצדיקים שלאחר נח – האבות הקדושים: אברהם, יצחק ויעקב; וכמו שהקשו מפרשים רבים, שכמה פעמים נזכרו צדיקים אלו בכתוב מבלי שיספר בשבחם!

[ועד"ז יש להקשות לפי הפירוש הב' ברש"י – "ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים":

הנה לקמן בריש פ' תולדות נאמר "אלה תולדות יצחק", ונמנים שם רק "יעקב ועשו"; ואם אכן "עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים" – איך יתכן שהכתוב מונה רק את "יעקב ועשו", את תולדות יצחק, בלי להקדים את מעשיו הטובים שהם "עיקר" התולדות? !

אלא שבזה י"ל בפשטות, ע"פ דיוק ל' רש"י כאן "ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים כו'" ו"להעיר שתיבת "ללמדך" היא הוספה של רש"י, שאינה כתובה בבראשית רבה כאן (פ"ל, ו) – שכוונת הכתוב כאן היא ללמדנו דבר זה באופן שמכאן נלמד על כל הצדיקים כולם;

ומעתה מובן שאין הכתוב צריך לחזור ולכתוב לגבי יצחק שעיקר תולדותיו הם "מעשים טובים", כיון שמכאן כבר למדנו לכל הצדיקים כולם].

ה. ויש לתרץ, שאדרבה:

לא רק שהכתוב מזכיר את שבחם של האבות, אלא שהוא מספר באריכות על כך בכמה סדרות – מפרשת לך ועד סוף פרשת ויחי! ואינו מוכרח להזכיר שבחם מיד בפעם הראשונה שמזכירים, כי הזכרת שמם בפעם הראשונה היא גם התחלת הסיפור הכללי המאריך בשבחם.

שונה הדבר בנח, שעל שבחו אין הכתוב מספר באריכות; כי, כללות הסיפור אודות זה שקיים את ציווי ה' ובנה תיבה וכו' – אינו מורה על צדקות מיוחדת, שהרי נח עשה זאת פשוט כדי להציל את חייו ובני משפחתו מפני המבול, ואין בזה צדקות מיוחדת באופן ד"לפנים משורת הדין" כו'.

ולכן, כיון שמהסיפור הכללי לא למדנו על צדקות גדולה אצל נח, לכן הוצרך הכתוב לספר בשבחו במיוחד, על ידי הוספת התיבות "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח"; ועשה זאת מיד בתחילת הפרשה המדברת עליו בעצמו (משא"כ בפ' בראשית ששם נזכר רק כחלק מענין אחר, כנ"ל בארוכה) – "כיון שהזכירו סיפר בשבחו".

הרחבת מצות פו"ר, ובע"כ פליג אמתניתין דדייקינן מינה דאם יש לו בנים רשאי ליבטל ממצוה זו; אבל להגירסא דליתא תיבות אלו בגמ' הוא משום דסבירא לן דאכן אין סתירה ממתני' על ר"י, כי ר"י מיירי בדין וחיוב בפ"ע מדברי קבלה – ובוזה לא איירי במתניתין במאי דאמרה דרשאי ליבטל מפו"ר דאורייתא.

ויש' למצוא נפק"מ טובא להלכה בין הנך ב' אופנים, אם הוא חיוב מד"ס בפ"ע או שהרחיבה למצות פו"ר דאורייתא. דהנה, קיי"ל בסוגיין לעיל דמוכרים ס"ת בשביל בנים (לישא אשה בת בנים). ונחלקו הפוסקים אם חיוב זה ישנו גם כשכבר קיים מצות פו"ר, כמו שהביא השו"ע בתחילת אבהע"ז ב' הדעות בזה. ומעתה י"ל דבהא גופא תליא מילתא, כי לפי השיטה שהוא דין בפ"ע, הרי כיון שכבר קיים מצות פו"ר בשלימותה, שוב אינו מוכר ס"ת בשביל לישא אשה בת בנים; אבל אם הוא חיוב מצד לתא דמצות פו"ר, מסתבר שיש לו למכור ס"ת כדי לישא אשה בת בנים גם אם כבר קיים מצות פו"ר מה"ת, כי מה דתקון רבנן כאן הוא לתא דמצות פו"ר, ומגדר מצות פו"ר שמוכרין ס"ת בשביל קיומה.

בישראל כאילו בנה עולם", דצע"ק למה פתח בלשון "מוסיף" ולא בלשון הרגיל "כל המוליד" וכדומה, ואם כבר פתח בהוספה הו"ל לסיים "כאילו הוסיף כו'" ולמה דייק לסיים בלשון "בנין", אלא דבלשון וטעם זה מתבאר הגדר הנ"ל, דהוי לתא דגוף מצות פו"ר. דהנה, גדר מצות פריה ורביה הוא בנין העולם ("לשבת יצרה"), וכפשטות המקראות "פרו ורבו ומלאו את הארץ (וכבשוה גו')". וזהו שדייק הרמב"ם "שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם", להדגיש שמצות פו"ר שהיא בנין העולם אינה מוגבלת רק לקיום חיובה, הולדת בן ובת, אלא שכל שהוא מוסיף עוד באותה מצוה עצמה, ה"ז בכלל תוכנה וגדרה של מצוה זו – בנין העולם, "כאילו בנה עולם".

ויש' לומר דב' אופני החקירה הנ"ל הן הן ב' הגירסאות בשמעתין, אהא דתנן במתני' "לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא א"כ יש לו בנים", דלרוב הספרים גרסינן בגמ' "מתניתין דלאו כו' יהושע" [דקתני אלא א"כ כו' הא אם יש לו יבטל – רש"י], אבל הרי"ף ודעימיה לא הביאו תיבות אלו. וי"ל, דלהגירסא "מתניתין דלאו כו"י" נקטינן שהדין דר"י הוא מטעם

פנינים

עיונים וביאורים

בהיותו חזק ביותר, נשאר בקיומו והתחיל להצמיח בהקדם עלים חדשים (לאחר ש"קלו המים").

נו"ן הפוכה – בשביל תרח או אברם?

ויהיו ימי תרח חמש שנים ומאתים שנה, וימת תרח בחרן – הנ"ן הפוכה, לומר לך עד אברם חרון אף של מקום בעולם (יא, לב, רש"י)

לכאורה צ"ע מה ענין אברם לכאן, בפסוק שבו מדובר על מיתתו של תרח (וראה ברד"ק שפירש נו"ן זו כלפי תרח: "נו"ן מחרן . . להודיע כי בחרון אף הא-ל מת תרח, שלא עשה תשובה").

ויש לומר:

לקמן, על הכתוב "ואתה תבוא אל אבותיך בשלום" (לך לך טו, טו), פירש רש"י "אביו עובד עבודה זרה והוא מבשרו שיבא אליו, ללמדך שעשה תרח תשובה". ומעתה אין לפרש שה"חרון אף" הוא כלפי תרח עצמו בשעת מיתתו (כפירוש הרד"ק), שהרי לשיטת רש"י כבר עשה תשובה אז.

ועל כן פירש רש"י שהנו"ן באה לומר "עד אברם חרון אף של מקום בעולם":

נו"ן פשוטה היא אות סופית, המורה על סיום ענין; ומבין האותיות הסופיות גופא - הרי צורתה היא קו ארוך, המדגיש את החלוקה שבין שני הצדדים, מה שלפני הקו ומה שלאחריו.

וזהו שכתב רש"י, שהנו"ן ההפוכה, המדגישה את ה"חרון אף", באה להפסיק ולחלק בין סיום פרשת נח ובין התחלת פרשת לך לך "ויאמר ה' אל אברם לך מארצך גוי", ללמדנו כי ה"חרון אף" מסתיים בסוף פרשת נח, ומאברם ואילך - שעליו מספרת פרשת לך לך - התחילה תקופה חדשה.

מהיכן הגיע ה"עלה זית"?

ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפה, וידע נח כי קלו המים מעל הארץ (ח, יא)

הקשו המפרשים (ראה רמב"ן, בחיי, ועוד): מאין לקחה היונה את עלה הזית, דאיך אפשר שלאחר המבול נשארו עדיין אילן או עשב קיימים בצביונם, עד שאפשר ליטול מהם עלה? עוד הקשו: מדוע הוצרך הכתוב לפרט שבפי היונה הי' "עלה זית", דלמאי נפק"מ איזה עלה הביאה?

ויש לבאר בדרך הפשט:

מבואר בדברי חז"ל שהזית הוא אילן חזק ביותר (תוספתא ב"מ פ"ב, ח. ובהנסמן בצפ"ע עה"ת כאן). ומעתה מסתבר, שאף שבכללות לא נשארו האילנות בצביונם לאחר ירידת המבול במשך ארבעים יום רצופים, ובפרט שגם לאחר סיום ירידת המבול היו מכוסים במים עמוקים במשך כמה וכמה חדשים, אעפ"כ נשארו כמה עצי זית, בהיותם עצים חזקים במיוחד.

אמנם, אף שנשארו עצי זית, לא מסתבר כלל שהעלים המחוברים לעץ נשארו בצורתם לאחר שהיו מכוסים ושרויים במים כמה חדשים רצופים.

וזהו שהוכיח נח מזה שהביאה לו היונה "עלה זית" אשר "קלו המים מעל הארץ", כי ראה שהביאה לו עלה חדש (ובנקל אפשר להבחין בין עלה חדש שצמח זה עתה ובין עלה ישן שהי' שרוי וכבוש במים כמה חדשים), ומזה הבין שכבר עבר זמן מספיק מאז שעץ הזית נתגלה מכיסוי המים והתחיל להצמיח, עד שצמח עלה זה.

ומעתה מיושב מה שמדגיש הכתוב שהיונה הביאה דוקא "עלה זית", כי אילנות אחרים נשחתו לגמרי על ידי המבול, ולא יכלה היונה להביא מהם עלים חדשים, ורק עץ הזית,

כדידוע בחיובי דרבנן מצינו ב' גדרים, יש מקומות שתיקנו הרחבה במצוה דאורייתא ויש שתיקנו מצוה בפני עצמה, והכי נמי הכא, מחד גיסא יש לומר שהוא (המשך מ)עצם חיוב העיקרי דמצות פו"ר, שגם לאחר שקיים מצוה זו בילדותו יש עליו חיוב מד"ס להמשיך ("לא ליבטל") במצות פו"ר גם בזקנותו. ולפי זה הכתוב דלערב אל תנח הוי גילוי מילתא וביאור בנוגע למצות פו"ר שמן התורה - שמדברי קבלה יש לקיימה גם בכהאי גוונא. ומצד שני יש לומר דהוא חיוב ודין בפ"ע, שאף שקיים מצות פו"ר ע"י הבנים שהיו לו בילדותו, איכא מצוה נוספת בדברי קבלה (קרא דלערב אל תנח) להוליד בנים גם בזקנותו.

וזהו דקמ"ל הרמב"ם במ"ש "אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח", דבזה השמיענו שציווי הכתוב (בדברי קבלה) דגם בעת זקנותו יהיו לו בנים אינו ענין וחיוב בפ"ע, אלא הוא מצד לתא דמצות פו"ר, שיש חיוב תמידי (מד"ס) שלא יבטל מפו"ר (פירוש, מהמשך קיום מצות פו"ר שמדאורייתא) כ"ז שיש בו כח נדו"ק היטב במה שציין בצפ"ע על הרמב"ם כאן לפרש"י בביצה (לו, רע"א), דקאמר התם דכאשר כבר קיים מצות פו"ר (לכ"ה או לב"ש) "תו לא מופקד כולי האי כו' ומיהא קצת מצוה איכא כדאמר בבוקר כו'". ושמא י"ל דלהך גופא נתכוון הצפ"ע בציונו לשם, דמגמ' ופרש"י זה משמע דהיינו (קצת) מצות פו"ר עצמה].

ועפ"ז יתחוויר לנו בפשטות הלשון שבחר הרמב"ם "שכל המוסיף נפש אחת

כאילו בנה עולם", שכוונתו לפרש ולהכריע בזה לדינא, דלדידיה פסקינן להלכה רק את הטעם "ואם שניהם כאחד טובים", מצוה מד"ס, אבל לא את הטעם דספיקא דאורייתא.

איברא, דדוחק לחלק הפסוק לשני טעמים, כי מפשטות הכתוב משמע דהוי כוליה טעמא חדא, שהוא ספק שיש לו ג' צדדים, "אינך יודע אי זה מהם יכשר הזה או זה ואם (היינו אז) שניהם כאחד טובים". וגם צע"ג בעיקר הדבר, דאם טעם הא' דקרא הוא חששא דביטול מ"ע דאורייתא, יימצא דלהך טעמא נמי כל אימת שאשתו של אדם שילדה לו בן ובת אינה עוד בת בנים יש עליו חיוב לישא אשה בת בנים על אשתו (או לגרשה ולישא אחרת) מחשש שמא ימותו, ומעולם לא אשכחן בישראל להחמיר בכהאי גוונא כדי לצאת דעת ר' יהושע. ומאידך גיסא, להאי טעמא היה צ"ל דין שהחיוב הוא דוקא כאשר יש לו בן ובת בלבד, כי אז יש לחוש למיתת אחד מהם ולא תהיה בידו מצות פו"ר, אבל כאשר יש לו כמה בנים ובנות אין טעם שיחול עליו חיוב זה, דהא קי"ל (יבמות כו, ב) דלמיתה דבי תרי לא חיישינן; אבל מסתימת לשון ר"י "היו לו בנים בילדותו" משמע בפשטות שהמדובר הוא לאו דוקא בשנים (בן ובת), כ"א גם כו"כ בנים.

ויובן בהקדם דקדוק לשון הרמב"ם כאן ששינה מדברי ר"י בש"ס, דר"י נקט "היו לו בנים כו' יהיו לו בנים כו'", והרמב"ם כתב בלשון אחר, "אע"פ שקיים כו' הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח". והנה יש לחקור בגדר חיוב דלערב אל תנח,

הדבור מדפס
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יהודה לייב ב"ר
מרדכי אברהם ישעי'
ע"ה נפטר
מזכור ב"ק אומה"ר י"ע
נלב"ע י"ד ניסן ה'תשס"ט
תנצבה

גילויים מ"ארובות שמים" ומ"מעיינות תהום" בדורותינו

מהם "מעיינות תהום" ו"ארובות השמים" שנפתחו בשנים האחרונות? / כיצד גילויים בחכמת הטבע מהווים הכנה לביאת המשיח? / כמה כוחות ויסודות יש בטבע? / ובשביל מה נתגלו ה"טלפון" וה"רדיו"? תכלית החידושים בחכמות הטבע שנתגלו בדורות האחרונים, וכיצד לנצלם כהכנה לביאת המשיח

"בשנת שש מאות שנה לחיי נח", החל המבול, ואזי "נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו" (פרשתנו ז, יא).

בזהר הקדוש (ח"א ק"ז, א. וראה במקור הדברים הע' 2 אודות הגרסא בדברי הזהר) נאמר, שבפסוק זה טמון רמז על העתיד להיות בתקופה שלפני ביאת גואל צדק. בזמן זה, ישתנו ויתחדשו כמה עניינים בעולם, בכדי להכינו אל המצב הנעלה שישורר בימות המשיח.

"בשנת שש מאות שנה" – קאי על "שית מאה שנים לשתיתא", שש מאות שנה מאלף השישי לבריאת העולם, והיינו שנת ה'ת"ר, ואז תהי' השפעה עצומה בשני עניינים:

"ארובות השמים נפתחו" – יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא, יתגלו שערי החכמה העליונה, ותתפרסם בעולם פנימיות התורה וידיעת הבורא ית"ש.

"נבקעו כל מעיינות תהום רבה" – מבויעי דחכמתא לתתא, בנוסף לגילוי פנימיות התורה, יתגלו אז גם דברים חדשים בחכמה התחתונה, היא חכמת הטבע (ראה ס' אשמורת הבוקר לזהר (שאלוניקי, תרי"ב)).

ותכלית שני גילויים אלו שהחלו משש מאות שנה לאלף השישי, היא כדי ש"יתתקן עלמא לאעלא בשביעאה" – שיהא העולם מוכן להתעלותו באלף השביעי, בימות המשיח.

ואכן, באותו הזמן שסביבות שנת ה'ת"ר, רבתה מאוד התגלות סודות התורה ופנימיותה. באותה תקופה נפוצה מאוד ידיעת הבורא ית"ש, ונדפסו כמה וכמה מסה"ק העוסקים

בגדר חיוב "לערב אל תנה ירך" לשיטת הרמב"ם

ידקדק בלשון הרמב"ם בכמה שינויים ששינה מסוגיית הגמ' בהך חיובא / יבאר הכל ע"פ חקירה אם חיוב זה הוא בגדר לתא דמצות פו"ר דאורייתא או חיוב בפ"ע מד"ס

בחיוב פריה ורביה ורביה [שהציווי עליו הוא בפרשתנו – עיי' סנהדרין נט, ריש ע"ב], גרסינן ביבמות סב ע"ב ר' יהושע אומר נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו שנאמר בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים". והנה ז"ל הרמב"ם בפט"ו מהל' אישות "אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח, שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם". ובהגהות הרמ"ך ז"ל על אתר השיג, אמאי לא נקט רבינו טעמא דגמ' דכי אינך יודע איזה יכשר וכו' כנ"ל, והוצרך לטעם מדיליה דכאילו בנה עולם. ובמעשה רוקח כתב דיפה השיג.

ובהעמק שאלה על השאלות (שאלתא קסה אות ג) רצה לומר, דבאמת מהך קרא דלערב אל תנח מצינו לדייק תרי טעמי בהך חיובא. דרישא דקרא "כי אינך יודע אי זה יכשר גו" היינו מטעם ספיקא שמא הבן שהוליד לא יתקיים [וכמ"ש רש"י בסוגיין "איזה זרע יהא הגון וירא שמים ומתקיים"]. וסיפא דקרא "ואם שניהם כאחד טובים" היינו דאין זה מטעם ספיקא, אלא שכל אימת שיכול להוסיף בנים הרי הוא מצווה ע"ז. וחילוק רבתי יש כאן, דלטעמא קמייתא עיקר החיוב הוא משום חשש ביטול גוף מצות פו"ר, וא"כ י"ל דנחשב כספיקא דאורייתא; אבל לטעם השני אין כאן משום ביטול מצות פו"ר דאורייתא, אלא הנהגה טובה ומצוה מד"ס. ומעתה יתורץ הטעם שהוסיף הרמב"ם "שכל המוסיף נפש אחת בישראל

איך ינצל אדם מטרדות הפרנסה?

בא אתה וכל ביתך אל התיבה (א, י)

בספרים הקדושים מבואר ד"שעבוד הפרנסה נקרא מי נח... יגיעות וטרדות הפרנסה לעסוק בענייני עולם הזה הגשמי והוא בחינת מים רבים" (תו"א ריש פרשתנו). ואמר הבעש"ט שהדרך לינצל מ"מי נח" אלו היא "בא אל התיבה" - שיכנס האדם אל תיבות ואותיות התורה והתפילה, ואזי יהי' מוגן ובטוח מפני המבול והטרדות (ראה כש"ט בהוספות ס"ח ואילך).

ביאור הדברים:

איתא בזהר (זח"א קצט, ב. זח"ב טב, ב) שרב ייסא סבא, אף על פי שהי' מזונו מוכן לפניו, לא הי' אוכל ממנו "עד דשאל מזוני" קמי מלכא קדישא". ולכאורה הוא דבר תמוה, שהלא הקב"ה כבר המציא לו מזונו והוא עומד לאכול הימנו, ומה לו לבקש עתה על מאכלו?

אלא שמבואר בספר התניא באריכות (שעה"ח"א פ"א, פ"ב, ועוד), אשר העולם מצד עצמו אין לו קיום ואין לו מציאות, והוא אין ואפס המוחלט. וגם לאחר שבראו השי"ת בששת ימי המעשה, עדיין מצד עצמו אין לו קיום, וצריך לחזור להיות אין ואפס כבתחילה, אלא שהקב"ה בחסדו ממשיך ובורא אותו בכל רגע מחדש, וקנוסח התפילה "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית".

ולכך הי' רב ייסא סבא מתפלל להקב"ה קודם האכילה שימציא לו מזונו, לפי שהכיר שהקב"ה בורא את המאכלים שלפניו בכל רגע מחדש מאין ליש, ובטובו מואיל להמשיך לחדשם כדי לזונו ולפרנסו.

וזהו הטעם שהאדם הירא מפני מים הזדונים דטרדות הפרנסה שמבלבלים אותו מתורה ועבודה, הרי עצתו היא ליכנס לתיבות התורה והתפילה:

אדם המבקש צרכיו מהשי"ת, בידעו שהוא ית' מהווה בכל רגע מחדש את כל הנבראים וכל הצטרכויותיהם - הרי השקפתו על כל עניני העולם משתנית לגמרי, כי מבין הוא אשר כל עניני העולם אין להם מציאות מצד עצמם כלל, כי אם זאת שהשי"ת מהווה ומחיים מאין ליש בכל רגע ממש. ובידעו גם התכלית והמכוון בכל זה, שהקב"ה ברא עולמו כדי שבני ישראל ילמדו התורה ויקיימו המצוות בדברים הגשמיים דייקא - הרי הוא מכיר

ומרגיש שכל עסקי פרנסתו וצרכי גופו הם אך ורק מכשירים וכלים כדי שיוכל לעבוד ה' ולמלא תכלית וכוונת בריאתו.

ואזי בדרך ממילא אין ענינים אלו מטרידים אותו מהתפילה, שהרי כל עסקו בהם הוא רק כדי שייסעוהו בעבודתו לקונו, ואם אינם מסייעים אלא מטרידים - אין לו עסק בהם כלל. ויתירה מזו, שאדם כזה אין עסקו בעניני הרשות מטריד ומפריע אותו מעבודתו את קונו, שהרי אצלו גם עניני הגוף והפרנסה הם חלק מעבודת ה', כציווי הכתוב "בכל דרכיך דעהו".

מלא שליחותך - והם יבואו "מאליהם"

שנים שנים באו אל נח אל התיבה וזכר ונקבה כאשר צוה אלקים את נח בא אל נח - כאלוהין (י, ט. רש"י)

נח לא הוצרך לעסוק בהבאת בעלי-החיים אל התיבה, אלא לאחר שהכין את התיבה, כפי שנצטווה על ידי הקב"ה - התקבצו ובאו כל בעלי החיים בדרך ממילא, ללא השתדלות מצידו של נח.

ולמדנו מכאן הוראה נפלאה:

תפקידו של האדם הוא לעסוק במילוי שליחותו, "אני נבראתי לשמש את קוני" (סוף קידושין), ואין לו לדאוג לענינים אחרים, כי כשימלא הוא את שליחותו - ייעשו שאר הענינים בדרך ממילא, ללא השתדלות מיוחדת מצדו.

ובדוגמת הסיפור הידוע (ראה דברי יחזקאל על התורה ומועדים עה"פ וישב לה, א) על הבעל שם טוב, שפעם נצרך לדבר מסויים, הלך לאחד הבתים והקיש על החלון, ובלי לחכות למענה חזר לביתו (ואחר כך באו אליו ונתנו לו את מבוקשו). שאלוהו: ממה נפשך - אם הוא סומך על הנס, למה לו להקיש על החלון? ואם ברצונו לפעול בדרך הטבע, הרי הי' עליו לחכות עד שיענו לו!

והשיב הבעל שם טוב: רצונו של הקב"ה הוא שאדם יעשה "כלי", פעולה טבעית, אפילו פעולה קטנה כמו נקישת בחלון; ולאחר שהוא מצדו עשה את שלו - יכול הוא כבר לחזור לביתו, ושאר כל הענינים ייעשו מעצמם...

לקראת שבת

ט

בפנימיות התורה בהרחבה ובביאור (ראה במקוה"ד פרטי הדברים). והוא מה שצפה הזוהר הקדוש ש"תפתחון תרעי דחכמתא לעילא". ומאידך, התחילה אז גם התפתחות מיוחדת בענייני גילויי מדע וחכמות העולם - "מבועי דחכמתא לתתא".

ומדברי הזוהר משמע, אשר שתי התגלויות אלו הינן הכנה בכדי שיוכל העולם להתעלות באלף השביעי.

ולכאורה הדברים תמוהים ביותר:

מה שגילויי רזי תורה ופנימיותה, מהווה הכנה להתעלות העולם באלף השביעי, הוא דבר מובן והגיוני. הלא בימות המשיח תימלא הארץ כולה "דעה את ה'" (ישעי' יא, ט), וממילא, כהכנה לזה, מתחילה ידיעת ה' להתגלות גם בתקופה שקודם ביאת המשיח, וכך העולם נעשה מוכן לגאולה. אבל מהו הצורך והתועלת בהתגלות מעיינות חכמת הטבע והעולם, עד שהדבר מהווה הכנה להתעלות שתהי' בימות המשיח?

חכמות הטבע נבראו בכדי שינצלו אותם לעבודתו ית'

תכלית כל הבריות שברא הקב"ה, היא אך ורק בכדי לגלות את כבודו ית' בעולם. וזהו כל מציאותם, וזולת זאת, אין להם שום עניין ותכלית. וכן אמרו חז"ל בסוף פרק קנין תורה (אבות פ"ו) "כל מה שברא הקב"ה בעולמו, לא בראו אלא לכבודו".

אמנם, בכדי שהנבראים יגלו את כבודו ית', נדרשת עבודת בני ישראל, בלימוד התורה וקיום המצוות. ולכן אמרו חז"ל (הובא ברש"י בראשית א, א) שכל העולם נברא "בשביל התורה ובשביל ישראל", כי בני ישראל הם המגלים תכליתו של כל נברא, על ידי שמנצלים אותו לענייני תורה ומצוותי ועבודת הבורא ית'.

ולא רק הנבראים הגשמיים והחומריים נבראו לכבודו של הקב"ה, אלא גם חכמות הטבע והמדע נבראו אך ורק בשביל להרבות ולגלות כבוד ה' בעולם. וממילא צריך להשתמש גם בהם, באופן שמנצלים אותם "לעבודת ה' או לתורתו" (תניא פ"ח).

[אלא שעל לימוד חכמות העולם לשם העלאתם לקדושה, הזהירו בסה"ק (ראה תניא שם. ועוד) שהדבר שייך ליחודי סגולה בלבד כמו "הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וסיעתו". ומי שאינו שייך לזה ועוסק בלימוד החכמות, הרי הוא "מלביש ומטמא בחינת חכמה בינה דעת שבנפשו האלוהית". ובפרט במקומות הלימוד דחכמות אלו בימינו, שמלאים בכפירה ושאר מרעין בישין חמורים וגרועים. והלימוד במקומות אלו הוא איסור חמור וסכנה ממש].

ועל פי זה, יש ליישב לכאורה כיצד התגלות מעייני חכמות הטבע קשורה לביאת המשיח. כי חכמות הטבע הן גם עניין של קדושה, כאשר בני ישראל מנצלים אותן עבור גילוי קדושתו ית' בעולם. וכאשר נפתחו מעיינות חכמת הטבע והמדע ב"שנת שש מאות", הרי מוסיפים בני ישראל בניצול חכמות העולם לשם שמים.

אמנם, בזוהר משמע שגילויים אלו בחכמת העולם אינם רק לשם עוד התקדמות והוספה בעבודת בני ישראל באופן כללי, אלא יש בהם ענין מיוחד שהם הכנה לגאולה העתידה.

ויש לבאר הדבר, כיצד שייכות חכמות הטבע הללו לעניין הגאולה העתידה, ואיך יש לנצל גילויים אלו בכדי להתכונן לתקופת ימות המשיח.

לשם מה נתגלו הטלפון והרדיו?

בבוא הגאולה העתידה, יתקיים הייעוד (ישעי' מ, ה) "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר". בפסוק זה, מבואר אחד העניינים העיקריים ביותר בתקופת ימות המשיח, שאז יהי' גילוי אלוקותו ית' לעין כל.

בזמן הזה, אין העין הגשמית רואה את גילוי אורו ית', ויש רק ידיעה והרגשה רוחנית. אבל בימות המשיח, יראה האדם בראי' גשמית ומוחשית "כי פי ה' דיבר". והיינו, שנוסף על כך ש"מלאה הארץ דעה את ה'", בעין השכל, הנה גם העין הגשמית תראה את כבודו ית', ולא העין בלבד, אלא אפילו הבשר "יראה" את גילוי אורו ית' – "וראו כף בשר".

והנה, בתקופה זו, בשנות ההכנה לביאת משיח צדקנו, צריכים להתכונן ולטעום כבר מעין ראי' נעלית זו, ראי' מוחשית וגשמית בענייני עבודת ה'. אך הדבר קשה ביותר, שהרי עדיין אין העין רואה ענייני אלוקות במוחש.

ולשם כך נתגלו חכמות ומדעי הטבע בתקופה שקודם ביאת המשיח. על ידי ניצול חכמות אלו כראוי, ניתן לקרב אל שכל האדם ודעתו מושגים רוחניים. עד עתה היו עניינים אלו מופשטים ובלתי מתקבלים על הדעת, ועל ידי התגלות חכמות הטבע, ניתן לקבל מהן ראי' מוחשית.

דוגמא לדבר:

אחת ההמצאות והחידושים בחכמת הטבע, הוא עניין ה"טלפון" ו"רדיו" וכיוצא באלו. על ידי חידושים אלו, אפשר לאדם לדבר במקום מסוים, וישמעו את דבריו במקום מרוחק ביותר. ויתירה מזו, חידשו אופן שאפשר לראות בעין הגשמית דברים שנעשים במקום מרוחק.

חידושים והמצאות אלו, מקילים על האדם לקבוע בדעתו ש"עין רואה ואוזן שומעת" (אבות פ"ב מ"א). בשנים עברו, כאשר לא הי' בעולם מושג של שמיעת וראיית עניינים ממקום מרוחק, הי' קשה מאוד לקבוע בדעת שהקב"ה רואה ושומע הכל. והי' הדבר אפשרי רק על ידי התבוננות והעמקה ביגיעה גדולה. וגם אז, הרי זו הנחה שנקבעה על ידי שכל עיוני, וממילא לא הייתה מונחת באדם היטב בפנימיות, כפי שהיו מונחים אצלו דברים פשוטים שהוא רואה בעיניו.

אמנם, מאחר שהמציאו וגילו את החידושים האמורים, הנה בנקל לו לאדם הרבה יותר עבודת התבוננות זו. שהרי רואה הוא גם בעולם הזה, שיכול אדם לישב במקום פלוני ולראות ולשמוע מה שעושה זולתו במקום רחוק הרבה. ואם כן, מכל שכן ש"עין" שלמעלה רואה כל מעשיו, ו"אוזן" שלמעלה שומעת כל דיבוריו.

ונמצא אפוא, שעבודה שהייתה בשנים קדמוניות בראיית עיון השכל וההתבוננות בלבד, הנה מאז שנבקעו "מעיינות תהום רבה" של חכמת הטבע ב"שנת שש מאות", נעשתה

בבחינת "ראי' מוחשית". וממילא, הדבר משפיע יותר על הנהגת האדם וזהירותו במחשבה דיבור ומעשה. ובכך מתכוננים כראוי לעת ביאת משיח צדקנו, כאשר "וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

גילוי "אחדותו הפשוטה" על ידי חכמת הטבע

עד כאן נתבאר רק מה שאותם החידושים שנתגלו בדורותינו מהווים עזר וסיוע לעבודת האדם בהכנה אל ביאת המשיח. אמנם, יש לומר יתירה מזו, שעניינן ומדותן של חכמות אלו, קשור אל הגילוי שיהי' לעתיד. עצם חידוש חכמות אלו, הוא כבר הכנה לגאולה האמיתית והשלמה.

אחד היסודות העיקריים המודגשים בפנימיות התורה, הוא עניין אחדותו המוחלטת של הבורא ית"ש. למרות שבעולם נראים נבראים רבים לאין ספור, וישנם עולמות רבים ומלאכים ובני אדם ובעלי חיים ושאר מיני בריות, מכל מקום הוא לבדו ית' הנמצא היחיד, והוא "אחדות פשוטה", וכמו שנתבאר בארוכה ובעומק בספרי החסידות (ראה דרך מצוותיך מט, א. ועוד).

בזמן הזה קשה ביותר לאדם לקבוע בדעתו שהמציאות היחידית היא הקב"ה, וכיצד הדבר מתיישב עם מציאותם של נבראים לאין מספר שהוא רואה סביבותיו. אך לעתיד לבוא יתגלה הדבר לעין כל בראי' מוחשית ממש.

וכהכנה לזה, הנה כבר בזמן הזה, מתגלה מעין זה בחכמות הטבע. בתקופה האחרונה, גם חכמי הטבע מסכימים שיש אחדות בטבע הנבראים:

בימים קדמוניים הי' מוחלט אצל החוקרים וחכמי הטבע שכל אחד מהכוחות הטבעיים הקיימים בעולם, הוא כח נפרד בפני עצמו. והחומר של כל דבר שבעולם, מורכב מיסודות וחומרים רבים השונים ומובדלים זה מזה. ואילו ככל שהולכת ומתפתחת חכמת הטבע בדורות האחרונים, מתגלה שריבוי ופירוד זה בהרכב היסודות, הוא רק ענין חיצוני באופן הצירוף של חלקים, הצמצום וההתפשטות שלהם וכו', אבל באמת אין יסודות רבים בטבע, ובעצם מהותם הם מאוחדים.

כאמור, הכרה זו היא הכנה למצב שישרור בעולם בעת הגאולה העתידה, שאז תהי' אחדות השי"ת מורגשת במוחש בעיני בשר. ועל כן גם בתקופה שלפני ביאת הגאולה, כבר מוסכם שכל ענייני העולם המה מאוחדים ושווים. וכאשר יבוא משיח צדקנו אזי יגלו שהאחדות האמיתית בין כל ענייני העולם, היא אחדותו המוחלטת של הקב"ה.

ומעתה מובן היטב איך שפתיחת שערי החכמה התחתונה, היא הכנה רבה לביאת משיח צדקנו, ופתיחה זו פועלת חלקה במה ש"יתתקן עלמא לאעלא בשביעאה", במהרה בימינו.